

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 1 (1998)

Ελευθερία και Δικαιώματα

Στέλιος Χιωτάκης, Για μια κοινωνιολογία των ελευθέρων επαγγελματιών: Επιστημονική επαγγελματοποίηση των ιατρικών υπηρεσιών

H. K.

doi: [10.12681/sas.695](https://doi.org/10.12681/sas.695)

Copyright © 2015, H. K.

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

K. H. (2015). Στέλιος Χιωτάκης, Για μια κοινωνιολογία των ελευθέρων επαγγελματιών: Επιστημονική επαγγελματοποίηση των ιατρικών υπηρεσιών. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 1, 187–189. <https://doi.org/10.12681/sas.695>

θεωρητικά και πρακτικά – προκύπτουν όταν οι σύγχρονες κοινωνίες μοιλιάζονται με την ιδέα της κοινότητας;’ ‘Τι επακολουθεί των νέων τύπων σύμπτυξης (ορθολογικών) συμφερόντων και κοινότητας;’ ‘Τι προκύπτει από την εγκατάσταση μιας περί κοινότητας ρητορείας σε συγκρούσεις συμφερόντων και την ενσωμάτωση κοινοτικών αξιώσεων σε ατομικούς υπολογισμούς;’

Ο Vorbuda διευκρινίζει ότι δεν επιχειρηματολογεί ‘εναντίον των κοινοτήτων’, θεωρεί ωστόσο προβληματική την κοινότητα ως συνολική πρόταση ‘διευθέτησης της κοινωνίας’. Και τούτο διότι – κατά τον συγγραφέα – η αντιμετώπιση προβλημάτων της κοινωνίας με πνεύμα κοινοτικό μπορεί να συντελεστεί μόνον με το ‘τίμημα της συλλογικής παλινδρόμησης’. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται όντως μια νοσταλγία και εξιδανίκευση της κοινότητας, καθώς και μια επικαιροποίηση του περί κοινότητας θεωρητικού λόγου, συμπυκνωμένου στη συζήτηση για τον ‘κομμουνιταρισμό’. Ταυτοχρόνως παραγνωρίζεται, ωστόσο, ότι τα πάσης φύσεως κοινοτικά μορφώματα που (εκ νέου) προβάλλονται, αποτελούν σύγχρονα, ‘μεταπαραδοσιακά’, μορφώματα, που είναι ‘ηθικά ελεύθερα’ και καθοδηγούνται βάσει των ειδικών συμφερόντων ατόμων και ομάδων.

Στο βιβλίο επιχειρείται κατ’ αρχάς μια θεωρητική συμπίκνωση των περί κοινότητας και κοινωνίας κλασικών προσεγγίσεων, ενώ στη συνέχεια η έννοια του κοινού καλού και των οργανωμένων συμφερόντων, όπως αυτά αναδεικνύονται στις ημέρες μας ως ‘κοινοτήτων χωρίς ηθική’, δοκιμάζεται σ’ εκείνη της παραδοσιακής κοινότητας.

Β.Γ.

Στέλιος Χιωτάκης, Για μια κοινωνιολογία των ελευθέρων επαγγελματιών: Επιστημονική επαγγελματοποίηση των ιατρικών υπηρεσιών (Αθήνα: Οδυσσεάς, 1994) 368 σελ.

Το βιβλίο αποτελεί συμβολή στην κοινωνιολογία των επιστημονικών επαγγελματιών (Professions, Berufsstände). Συγχρόνως άπτεται βασικών πτυχών της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης και γενικά της σύγχρονης κοινωνίας. Ως αφητηρία στην ανάλυση χρησιμοποιείται το ιατρικό επάγγελμα. Η επιλογή αυτή αιτιολογείται από την αξιοποίηση του ιατρικού ‘παραδείγματος’ ως του ιδανικού προτύπου που προσπαθούν να μιμηθούν ή να φθάσουν άλλα επαγγέλματα. Στα πλαίσια αυτά παρουσιάζονται κριτικά τρεις θεωρη-

τικές προσεγγίσεις της 'επιστημονικής επαγγελματοποίησης' (professionalisation): α) Η Δομολειτουργική θεώρηση, β) η εξέλιξη των επαγγελματών μέσω ορισμένων φυσικών 'σταδίων' και γ) η προσέγγισή τους από τη σκοπιά της δύναμης (power approach). Ο συγγραφέας επιχειρεί μια πολύπλευρη σύνθεση και από τις τρεις αυτές προσεγγίσεις όμως ταυτίζεται μάλλον με την τελευταία. Χρησιμοποιώντας και τη σχετική ανάλυση του Max Weber, αξιολογεί τα κατεστημένα επιστημονικά επαγγέλματα πρωταρχικά σε συσχέτισμό με τον έλεγχο που ασκούν σε ορισμένα επαγγελματικά πεδία και τις αντίστοιχες γνώσεις. Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις αυτές ως στρατηγική για την αναβάθμιση και τον έλεγχο ενός επαγγελματικού πεδίου και ακόμη για την προστασία και περιχαράκωσή του από τον ανταγωνισμό και τους αδήρητους νόμους της αγοράς. Στο παράδειγμα του ιατρικού επαγγέλματος βλέπουμε π.χ. τη μονοπώληση του χώρου της υγείας- ασθένειας και της αντίστοιχης γνώσης από τους επιστημονικά εξειδικευμένους γιατρούς, με αποτέλεσμα οι εμπειρικοί και άλλοι θεραπευτές που δεν έχουν ακολουθήσει τον μονόδρομο της επιστημονικής ιατρικής εξειδίκευσης να θεωρούνται ως 'τσαρλατάνοι' που διώκονται ποινικά. Από τη σκοπιά αυτή δε φαίνεται τυχαίο ότι το πρωταρχικό Πανεπιστήμιο του 12. και 13. αιώνα ήταν ένας τύπος συντεχνίας. Μάλιστα ο όρος Universitas, μέχρι τον 15. αιώνα είχε την έννοια της συντεχνίας. Ενώ παρουσιάζονται ορισμένες αρνητικές πλευρές από την παντοδυναμία των professions, ωστόσο ασκείται κριτική στην πολεμική του Ivan Illich κατά της επιστημονικής ιατρικής, που κατά τον συγγραφέα είναι έντονα απλουστευτική και αφοριστική.

Ανιχνεύονται ορισμένες δομικές αντιθέσεις και δυσλειτουργίες από την ένταξη του γιατρού-professional στα πλαίσια γραφειοκρατικών τύπων οργάνωσης, όπως είναι π.χ. τα νοσοκομεία των Εθνικών Συστημάτων Υγείας. Στο παράδειγμα της ιατρικής ανιχνεύονται δυνατότητες άμβλυνσης του ιατροκεντρισμού και της εμπορευματοποίησης των υπηρεσιών υγείας σε ορισμένα Συστήματα Υγείας και το ελληνικό Ε.Σ.Υ. Τέλος ξεετάζεται η αυξανόμενη ροή προς τις ιατρικές σπουδές και συνακόλουθα η υπερπαραγωγή γιατρών. Εδώ είναι χαρακτηριστική η αντιστροφή του πρωταρχικού ρόλου των πανεπιστημιακών σπουδών: Από βασικούς παράγοντας περιχαράκωσης και προστασίας του επαγγέλματος γίνονται αργότερα δίοδος για την εισδοχή πολυάριθμων μελών σ' αυτό. Η παρατηρούμενη αυτή αντίθεση ερμηνεύεται κάτω από το πρίσμα των πρωτογενών και δευτερογενών λειτουργιών της ανώτατης εκπαίδευσης. Η τελευταία, ενώ είναι, πρωταρχικά, μέσον κοινωνικής ανα-

παραγωγής, εξαιτίας του ορθολογικού χαρακτήρα της χρησιμοποιείται συχνά, και ως μέσον κοινωνικής κινητικότητας.

H.K.

Ulrich Beck, Η Επινόηση του Πολιτικού: Για μια θεωρία του εκσυγχρονισμού, Πρόλογος Ν. Κοτζιά, Μετάφραση Κ. Καβουλάκου, (Αθήνα: Νέα Σύνορα - Α.Α. Λιβάνη, 1996) 345 σελ. (τίτλος πρωτοτύπου: *Die Erfindung des Politischen. Zu einer Theorie reflexiver Modernisierung*, Suhrkamp 1993)

Το βιβλίο του γερμανού κοινωνιολόγου Ulrich Beck, θεωρητικού της 'κοινωνίας της διακινδύνευσης' και συγγραφέα της πολυσυζητημένης μελέτης *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne* (Suhrkamp, 1986), πραγματεύεται τις μεταλλαγές που την τελευταία δεκαετία παρατηρείται να συντελούνται στο εσωτερικό των βιομηχανικών κοινωνιών, των κοινωνιών της 'απλής νεωτερικότητας', όπως ο συγγραφέας τις αποκαλεί.

Συγκεκριμένα, ο Beck διαπιστώνει πως μετά την οριστική λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την προφανή αλλαγή του ευρύτερου πλαισίου εμφάνισης των πολιτικών συγκρούσεων στις ημέρες μας, οι δυτικές κοινωνίες βιώνουν πλέον την ανάγκη 'επανακαθορισμού' του Πολιτικού, με άλλα λόγια επαναδιατύπωσης των μεθόδων της πολιτικής δράσης. Αν στα πλαίσια της 'απλής νεωτερικότητας' ο διαχωρισμός, η διαφοροποίηση και η εξειδίκευση των συμφερόντων ευνοούσαν και επέβαλαν πολιτικές 'καθαρών περιγραμμάτων', στην παρούσα φάση της νεωτερικότητας, της κατά Beck 'ανακλαστικής νεωτερικότητας' στην οποία αναδεικνύονται όχι μόνον τα θετικά αποτελέσματα του βιομηχανικού εκσυγχρονισμού αλλά και οι 'δευτερογενείς συνέπειές' του, κυριαρχούν οι αμφισημίες, η 'σφαιρικότητα' και παγκοσμιότητα των προβλημάτων, το γενικόν και αναπότρεπτον των πάσης φύσεως κινδύνων, με λίγα λόγια η 'κουλτούρα του και'.

Στην ανακλαστική νεωτερικότητα, λοιπόν, ιδιαιτερότητά της αποτελεί το γεγονός, ότι ο εκσυγχρονισμός, πέραν των αγαθών και ωφελειών, δημιουργεί βλάβες και κινδύνους, η αναγνώριση και αντιμετώπιση των οποίων καθίσταται όλο και πιο δύσκολη από τους υπάρχοντες θεσμούς ελέγχου και ασφαλείας. Με άλλα λόγια, η κοινωνία αποφασίζει και δρα πολιτικά, χωρίς ωστόσο να είναι πια σε θέση να ελέγξει τα αποτελέσματα της πολιτικής της δράσης, με συνέπεια αυτά, υπό τη μορφή των 'γενικών κινδύνων', να επι-